

گرافیک محیط

بررسی نقش عناصر محیطی در کیفیت بصری فضا

mo_asadollahi@yahoo.com

مصطفی اسداللهی / کارشناس هنرهای تجسمی / عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

گرافیک محیطی جدیدتر و خلاقانه‌تری را ارائه می‌کند. نشانه‌های تصویری خدماتی، علائم راهنمایی و رانندگی، سیستم‌های هدایت تصویری و نوشتاری برای اماکن خصوصی و عمومی، آگهی‌های تجاری و ده‌ها مورد دیگر نقش بسیار مهم و انکارناپذیری را در ارائه خدمات، راهنمایی، تسهیل در امر تردد و حمل و نقل شهری و اطلاع‌رسانی ایفا می‌کنند. طراحان گرافیک محیطی می‌توانند در کنار معماران، شهرسازان و دیگر عوامل دست‌اندرکار طراحی و ساخت و ساز محیط‌های شهری در ساماندهی صحیح عناصر گرافیکی محیطی، فعالیت نمایند.

شایسته است عناصر گرافیک محیطی، علاوه بر برخورداری از کیفیت مناسب در کاربرد و ارائه خدمات، با بهره‌گیری از جنبه‌های زیبایی‌شناختی و روانشناختی، به گونه‌ای طراحی و خلق شوند که موجب آرامش، آسایش، نشاط و تحمل و استقامت انسان، در محیط‌های صنعتی و زندگی ماشینی امروز باشند.

امروزه محیطی سالم برای زندگی انسان از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. لذا ضروری است که طراحان، مسئولان و متخصصین آن را به گونه‌ای طراحی کنند، که شرایط زندگی و زیستن در آن همواره از نظم، منطق و زیبایی لازم برخوردار باشد.

هم‌اکنون شهرهای جهان مملو از علائم، نشانه‌ها و دیگر عناصر گرافیکی آموزش‌دهنده و اطلاع‌رسان است که عامل ایجاد نظم و یاری‌دهنده مدیران و مجریان برای به اجرا درآوردن قوانین و مقررات و ابزار توسعه اقتصادی محسوب می‌شود. شهرهای مهم جهان در زمینه تجارت و گردشگری با یکدیگر در رقابت هستند و پیوسته در حال یافتن روش‌ها و نشانه‌های جذاب‌تر و گویاتر برای راهنمایی و جلب توجه بازدیدکنندگان هستند. در عین حال همه ساله ساختمان‌ها و مراکز بسیاری در دنیا ساخته می‌شوند که به دلایل مشابه،

واژگان کلیدی: نشانه‌شناسی، گرافیک محیطی، تبلیغات شهری، سیمای مکان.

حوزه‌های کاربردی گرافیک محیطی

قوانین آن، بیشترین اهمیت را در طراحی گرافیک محیطی دارد. وقتی طراح با فرهنگ و روحیات مردم جامعه آشنایی عمیقی داشته باشد به آسانی می‌تواند، با بیانی روشن و آشنا، ارتباط ساده و عمیقی را با مخاطب برقرار کند. گرافیک محیطی، علمی است که در آن چگونگی استفاده از انواع فرم‌ها، رنگ‌ها، نقش‌ها و تصاویر گوناگون به روشی ماهرانه، اصولی و برنامه‌ریزی شده، در جهت بهتر و ساده‌تر شدن روابط، اطلاع‌رسانی و جهت‌یابی و همچنین ساختن زیبایی‌های محیط عمومی، مطرح شده و مورد بررسی قرار می‌گیرد. بر این اساس، دامنه عملی گرافیک محیطی بسیار گسترده است:

■ علائم، نمادها و نقوشی که به مکان‌های عمومی مانند فرودگاه‌ها و بیمارستان‌ها و ... اختصاص دارد.

■ علائم راهنمایی و رانندگی

طراحی گرافیک از ملزومات تبلیغات و پیام‌رسانی در روزگار ما است و در جوامع پیشرفته، در همه زمینه‌ها و زوایای زندگی، حضوری محسوس دارد. گرافیک محیطی، از یک سو بخش مهمی از محیط و اشیاء پیرامون خود را برمبنای معیارها و الگوهای زیبایی‌شناختی گرافیک شکل می‌دهد و از سوی دیگر، به واسطه زبان گرافیک با محیط و اشیا و انسان‌های دیگر گفتگو و ارتباط برقرار می‌کند. بدین‌گونه گرافیک محیطی «خانه وجود» بشر جدید را شکل داده و می‌آراید و به مثابه زبان تصویری مشترک، در داد و ستدها و مبادلات فرهنگی و تجاری، نه فقط در جامعه‌ای خاص بلکه بین جوامع مختلف، به کار گرفته می‌شود.

آشنایی با فرهنگ جامعه و شناخت هنجارها، ارزش‌ها، آداب و رسوم و

نشانه‌های تصویری (پیکتوگرام) راهنمای محیط شهری

تابلوهای تصویری - نوشتاری راهنمای شهری

تابلوه‌ها و استندهای (stand) راهنمای عبور و مرور شهری

نقاشی‌های دیواری،
ایجاد فضاهای جذاب
در محیط شهری

■ تابلوهای اطلاعات در مورد ساعت ورود و خروج قطارها و پرواز هواپیماها، تابلوهای راهنمایی مسیر مسافر، محل پیاده و سوار شدن و غیره
■ طرح‌های گرافیکی و نوشته‌های سردر فروشگاه‌ها، نماد ساختمان‌ها و نوشته‌های روی کامیون‌ها و سایر وسایل حمل کالا
این علائم عمدتاً از نوشته‌هایی تشکیل شده‌اند که گاهی با نشانه‌های خاصی همراه هستند.

تبلیغات شهری

تبلیغات شهری به عنوان شاخه‌ای از گرافیک محیطی دارای نقش مهمی در ارتقای فرهنگ و اقتصاد جامعه است. دنیای معاصر ما با شتاب بسیار زیادی به پیش می‌رود و محرک اصلی این سرعت تکنولوژی است. تکنولوژی، زندگی انسان را به سمت ساخت و تولید و تنوع در آنها رهنمون می‌کند، بدین ترتیب نیاز به بازار عرضه و تقاضا به وجود می‌آید و از مهم‌ترین ابزار دستیابی به چنین روابطی تبلیغات است و تبلیغات شهری به عنوان زیرمجموعه گرافیک محیطی وظیفه انتقال پیام‌ها را برعهده دارد و به کمک آن می‌توان پیام‌های آموزشی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تجاری و سیاسی را به سهولت در معرض دید مردم قرار داد و آنها را در جهت بهترزیستن و چگونگی زیستن راهنمایی کرد.

تبلیغات شهری شامل تابلوهای بزرگ تبلیغاتی (بیلبورد)، تابلوهای دیواری، تابلوهای آلومینیومی (جایگاه تبلیغاتی چهاروجهی و سه‌وجهی) تابلوهای گردان سه‌بعدی، تابلوهای شش‌وجهی، تابلوهای دیجیتال و بنرها، پوستره‌های تبلیغاتی ایستگاه‌های اتوبوس و مترو، ترانزیت پوستر (تبلیغات داخل اتوبوس)، پانل‌های دیواری همگی به عنوان تبلیغات محیطی بیرونی و گرافیک محیطی شهر می‌توانند به خوبی نقش تبلیغی در سطح شهر ایفا کنند.

در یک جمع‌بندی کلی و جامع می‌توان کاربردهای اصلی در گرافیک محیطی و حوزه‌های فعالیت آن را به صورت زیر تقسیم‌بندی کرد:

- علائم تصویری خدمات عمومی شهری
- علائم راهنمایی و رانندگی در شهرها و بزرگراه‌ها
- علائم هدایت تصویری و نوشتاری اماکن عمومی و خصوصی
- آگهی‌ها و پوستره‌های تبلیغی و تجاری
- زیباسازی اماکن عمومی و معابر

- نمادها و سردر مراکز و اماکن عمومی و خصوصی
- تابلوهای تبلیغی آموزشی، فرهنگی، اطلاع‌رسانی و تجاری شامل تابلوهای تخت، بیلبورد، تابلوهای گردان، تابلوهای چندوجهی، تابلوهای دیجیتال و بنرها، پانل‌های دیواری و ...
- رنگ‌آمیزی و چیدمان عناصر تزئینی بناها، اماکن و فضاهای شهری
- طراحی غرفه‌ها و ویترین‌های فروشگاه‌ها و نمایشگاه‌ها و پارتیشن (جداسازی) فضای مراکز اداری، تجاری و خدماتی
- طراحی گرافیکی و رنگ‌آمیزی طرح‌های نقش‌بسته بر دیوارها، پل‌ها و وسایل نقلیه
- عناصر و حجم‌های تزئینی فضاهای شهری
- گرافیک محیطی فضاهای سبز، پارک‌ها و گردشگاه‌ها
- گرافیک محیطی مبلمان شهری (ایستگاه‌ها، پارک‌ها، مراکز تفریحی، ادارات، بیمارستان‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها و ...)
- زیباسازی میداين و معابر (آب‌نماها، حجم‌های تزئینی و ...)
- طراحی تزئینات محیطی در مراسم (جشنواره‌ها، مسابقات، جشن‌ها، اعیاد، آیین‌های دینی و مذهبی و ...)

جمع‌بندی

مطالعه منابع معتبر، رعایت اصول و مبانی صحیح طراحی گرافیک محیطی، ما را از ناهنجاری‌ها، زشتی‌ها، بی‌نظمی‌ها و آلودگی‌های بصری که اکنون در کلان‌شهرهای کشورمان با آن روبرو هستیم دور ساخته و در رسیدن به فضاهای مناسب و زیبا در محیط زیست زندگی شهری یاری خواهد داد. در این زمینه بیش از هر چیز، شناخت و تسلط بر مفهوم دو واژه طراحی و محیط و ترکیب آنها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. جامع‌ترین تعریفی که ضرورت پرداختن به گرافیک محیطی را برای ما آشکار می‌سازد، هماهنگ و متناسب‌نمودن طراحی نشانه‌ها، نوشته‌ها و تزئینات (به صورت دوبعدی یا سه‌بعدی) برای راهنمایی، اطلاع‌رسانی و برقراری هر نوع ارتباط دیگر به همراه خلق زیبایی و ایجاد فضایی هماهنگ و متناسب با فرهنگ و هویت ایرانی برای برپایی نظم، منطق و زندگی آسوده و امن و به دور از تنش‌های زندگی ماشینی است. گرافیک محیطی به دنبال پژوهش‌های فراوان هنرمندان (اوایل قرن بیستم) از یک سو با هدف ارتقای کیفیت و شرایط زندگی شهروندان و از سوی دیگر پیرو آرای هنرمندان و متفکرین پس از عصر مدرن، به منظور خارج کردن هنر از محیط‌های بسته نگارخانه‌ها، و تعمیم هنر به فضای زندگی روزمره و استقبال مخاطبین، اهمیت و جایگاه ویژه‌ای یافت. بدین ترتیب زمینه همکاری معماران و شهرسازان با نقاشان، مجسمه‌سازان و طراحان گرافیک فراهم شد و همگام با پیشرفت و رواج روزافزون هنر گرافیک در این دوران، این هنر نیز به عنوان شاخه‌ای از هنرهای تجسمی مورد استفاده معماران و شهرسازان قرار گرفت. به این ترتیب هنر طراحی محیطی به کمک علائمی رسا و زیبا، ارتباط سریع و آسان مردم با مکان‌ها و رویدادها را میسر می‌سازد.

منابع

- Herdeg Walter, Environmental Graphic Design.
- Diethelm Walter, Signet, Signal, Symbol.

